

Školitelský posudek k diplomové práci Kataríny Števkové

Boží domov: etnografia zbožnosti, starnutie a pastoračná moc v zariadení s opatrovateľskou službou (FHS UK, 2024)

Diplomová práce Kataríny Števkové se zaměřuje na problematiku antropologie náboženství a je výsledkem vlastního empirického výzkumu, což jistě lze hodnotit pozitivně. Cílem předkládané práce je porozumět tomu, jakou roli hraje organizované náboženství i individuální zbožnost v socialitě konkrétního domova pro seniory na Slovensku, a to především ve vztahu k moci, péči a stáří. V úvodu autorka přesvědčivě formuluje sociálněvědní relevanci takového empirického výzkumu s ohledem na studie o stárnutí populací v postindustriálních zemích, o efektech sekularizace a o transformacích institucionální péče. Nicméně, jak z hlediska představeného cíle, tak i z hlediska úvodní argumentace, obhajovaná práce nevyužívá svůj potenciál, neboť konceptuální rámování i vlastní analýza zaostávají za (nutno podotknout kvalitní) empirií. Práce tak působí dojmem prvního draftu, kterému chybí celková koherence a současně mu přebývají některé pasáže.

Teoretická část práce zaujme svým rozsahem a záběrem diskutované literatury, která zahrnuje tituly ze sociální práce, filozofie či teologie. Ve srovnání s úvodem překvapí poměrně omezené či okrajové zpracování antropologické literatury (letmo jsou diskutovány studie A. Kleinmana a A. Mol a spol). Pokud měla teoretická část poskytnout východiska pro etnografii a analýzu dat, tak se jí to ne úplně daří; spíše se deklaratorně promítá do názvů kapitol empiricko-analytické části. Přesvědčivě je v teoretické části podané vymezení konceptu pastorační moci podle M. Foucaulta, tedy určité technologie moci kořenící v předreformním křesťanství, která klade důraz na správu individuálních duší, (sebe)obětování a ekonomii spásy. O to větší škoda je, že pastorační moc následně není součástí robustnější analýzy, ve které by data a koncepty byly v těsnějším dialogu. Z empirického materiálu se totiž zdá, že spíše než pastoři či pastorační pracovníci několika křesťanských církví, kteří do domova dochází, jsou to spíše pečovatelky, kdo uskutečňuje a zprostředkovává tento hierarchický vztah (neboť nepečují pouze o těla, ale i o duše klientek, často na hranici vlastního sebeobětování).

Nejsilnější a nejpřesvědčivější části práce představují pasáže věnované každodennímu životu a umírání v domově, které zúročují autorčinu obeznámenost s prostředím, kde dříve působila

jako dobrovolnice a kde následně prováděla intenzivní zúčastněné pozorování i formální rozhovory. Z práce je tak patrné, jaký výzkumný design a strategie vytváření dat autorka zvolila. Domnívám se, že hlubší reflexi by si zasloužila skutečnost, že autorka se hlásí k jedné z církví, které v domově pastoraci praktikovaly, a že je v příbuzenském vztahu se současným ředitelem zařízení. Podkapitola „Vnučka alebo výskumník?“ naznačuje potencionálně nesouladné role, které v terénu zastávala, nicméně se omezuje na konstatování, že „moja pozícia dcéry riaditeľa neovplyvnila moje vzťahy s klientami a klientkami“ (s. 47). Ovlivňovala tato autorčina pozice její etnografování ve vztahu k dalším aktérům, tedy k vedení, pečovatelnám či k „Božímu domovu“ jako instituci?

Konečně na obhajované práci bych chtěl vyzdvihnout její aplikovaný rozměr. V závěru totiž autorka nabízí několik „doporučení“ – např. úpravy režimu pastorace v zařízení či větší prostupnost zařízení směrem k místním obyvatelům a institucím –, ve kterých zúročuje svou intenzivní terénní zkušenost. Nabízí se tak otázka: Co na diplomovou práci a její doporučení říkají provozovatelé a obyvatelé „Božího domu“?

Z formálního hlediska je práce pečlivě zpracovaná. Obsahuje všechny náležitosti kladené na tento typ kvalifikační práce včetně přehledné strukturace textu a jednotného citačního úzu a bibliografie.

Diplomovou práci Kataríny Števkové doporučuji k obhajobě s návrhem hodnocení mezi velmi dobře (2) a dobře (3).

V Praze 13. 9. 2024

Jaroslav Klepal